

2. Джон Рональд Руэл Толкин Властелин колец / Джон Рональд Руэл Толкин, перевод с англ. В. Муравьев, А. Кистяковский – М. : Росмен, 2002. – 960 с.

3. *J. R. R. T.* : J. R. R. Tolkien *The Lord of the Rings // The Fellowship of the Ring* / J. R. R. Tolkien – М. : Рольф, 2001. – 288 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-90-7-67>

## ПЕРЕКЛАДАЦЬКА СПАДЩИНА ЄВИ ГРІГАШІ

**др. Штефуца Вікторія,**

*доцент кафедри української мови та культури,*

*Ніредьгазький університет*

*м. Ніредьгаза, Угорщина*

Художній переклад функціонує як ланка міжмовної комунікації, яка зближує і збагачує культуру різних народів. У своєму дослідженні ми поставили перед собою завдання – представити угорську перекладачку Єву Грігаші, зібравши та проаналізувавши окремі видання її творів і праці, опубліковані в різних збірниках. Окрему увагу приділяємо при цьому вагомим фактам біографії авторки, що спричинилися до вибору життєвих та творчих пріоритетів.

Під час роботи над інтерпретацією тексту перекладач повинен досконало знати власну культуру та культуру народу, з мови якого здійснює переклад. Єва Грігаші, як білінгвіст, досконало знала обидві культури. Вона народилась у двомовній сім'ї і у своїх інтерв'ю завжди наголошувала: «Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy édes anyanyelvemre fordíthatok apám nyelvéről. Apám ukrán, anyám magyar volt. Apámtól, mintegy ősforrásként hallottam a Kijevi Ruszról, anyámtól a Szent István-i Magyarországról. Ez a kettősség egyesült bennem, hiszen nem mondhattam le egyikükről sem» / «Мені пощастило, що я можу перекладати з мови батька на мою материнську рідну мову. Мій батько був українцем, а мати – угоркою. Від батька я чула про Київську Русь, від матері про Угорщину Святого Іштвана. Ця подвійність з'єднала мене, оскільки я не зреклась жодного з них» [4]. Єва Грігаші відмінно володіла українською, угорською, російською мовами та опанувала основу ієратики та ієрогліфів.

Початкову та середню освіту Єва Грігаші здобула в Ужгороді. Звідси й почалося ознайомлення з літературою, а пізніше потяг до

перекладацької справи. Але, крім цього, вона писала й власні вірші, які вийшли друком у 1947 році під назвою „Asszony a tükörrrel / Жінка з дзеркалом”. У цій збірці вона репрезентувала себе надзвичайно талановитою поетесою. Своєю музою письменниця вважала відомого майстра слова Апора Елемера [3].

Художній переклад поезії – це мистецтво, талант. Єва Гріґаші була обдарована цим талантом від Бога. Її переклади характеризуються професіоналізмом та високим рівнем художньої культури, адже вона була не тільки білінгвістом, а й білітератором також.

Перші її перекладацькі твори вийшли друком у 40-х роках ХХ ст. На початку Єва Гріґаші перекладала переважно російських класиків, як наприклад: *F. M. Dosztojevszkij: A hasonmás (regény, 1974); A. A. Vajner-G. A. Vajner: A gyilkos ismeretlen (bűnügyi regény, 1974); V. A. Kaverin: Tükör előtt (regény, 1977); V. A. Giljarovszkij: Moszkva és a moszkvaiak (1979); N. Dumbadze: Az örökkévalóság törvénye (regény, 1981); B. V. Izumskij: Vörös vállpántok (regény, 1983); F. M. Dosztojevszkij: Kisregények és elbeszélések* та інші.

Її ім'я було відоме в колі перекладачів разом із Раб Жужанною, Бродські Ержибет, Девечері Гуті Ержибет, Каріґ Шарою та Макаі Імре. Разом з друзями-колегами Раб Жужанною та Бродські Ержибет вона видає збірник Р.А.Павленка – *P. A. Pavlenko: Két király és egyéb elbeszélések* (1955), а також спільний переклад малої прози М. Достоєвського з Девечері Гуті Ержибет та Макаі Імриєм (1984) [2]. Вважаємо, що до сьогодні праця жінок-перекладачів та їх значний внесок у донесення краси української літератури угорським читачам недостатньо оцінені та досліджені.

Є. Гріґаші є й однією з перших перекладачів угорською мовою українського поетичного фольклору. У збірнику, упорядкованому Шарою Каріґ, «Ukrán költők antológiája» / «Антологія українських поетів» (1971), у рубриці народної поезії вийшли такі праці Єви Гріґаші: *Erdő, erdő, erdő, A hegy oldalán s túl a magasán, Hej, de bontogad virágod, Túl a folyón, túl a Dunán, Hej, a réten, lenn a völgybe..., Hej, kihajtom lovamat a kertbe, Jóestét, Bús a reggel, bús az este, Jaj, a városba..., Víznek mentén áll a jávor, Repülj, repülj, csóka, Sose kapaszkodják, repeső repkény, te..., Jaj annak, jaj annak a sirályanyának, Hegytől fújnak, hej, a szelek, Hej, féhérlík a hó.* Тут розміщено також переклади творів шести українських авторів: П. Тичини: *Aranyesső, virágos réteken..., Köd, Tavaszodott, Krétarajzok*; М. Рильського: *Délben, Repül a fecske, Kései filemilék*; В. Поліщука: *Első hó, Az ősz* ; В. Мисика: *A morzsa, A lámpás,*

А. Кацнелсона: *A dézsa, Figyeltétek parkok sétányain..., Etüd*; Д. Павличка: *Bánatessöd lelkem előntse..., Mint tiszta víz* [6].

У її перекладах угорські читачі ознайомились зі спадщиною Остапа Вишні: «Ні пуху, ні пера» – *Jó vadászatot (vadásztörténetek, 1962)*; Ю. Дольд-Михайлика: «У чорних лицарів» – *Fekete lovagok között (regény, 1966)*; Ю. Яновського: роман «Вершники» і повісті – *Lovasok (regény,) és elbeszélések (1967)*; І. Франка: вірш «Каменярі» – *Kőtörő (1970)*; В. Стефаніка: новела «Давнина» – *Antikvitás (1975)*, Лесі Українки: цикл віршів «Весна в Єгипті» – *Tavaszi Egyiptomban verses ciklus*, а також Г. Квітки-Основ'яненка, І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Б. Грінченка, О. Копиленка, Є. Гуцала, П. Тичини, М. Рильського, Д. Павличка та ін [7]. Твори української літератури вона перекладала з оригіналу. «Для видання Шевченкового «Кобзаря», виданого у 1961 році, переклала угорською мовою 10 віршів українського поета» [1], – зазначає дослідниця А. Гедеш.

Стартовий поштовх до вивчення єгипетських мотивів у творчості Лесі Українки та перекладу цих текстів дав чоловік Єви Гріґаші Ласло Какоші. Вони одружились у Будапешті в 1968 році. У Єви Гріґаші це був другий шлюб. Від першого шлюбу вона народила доньку, а в цьому шлюбі спільних дітей вони не мали. Ласло Какоші на той час вів дві великі експедиції в Єгипті. До його роботи долучилась і дружина. Перекладала літературні знахідки з угорських єгипетських розкопок. Також уперше Єва Гріґаші здійснила художній переклад на угорську мову давньоєгипетських поезійних гімнів, адже за короткий час опанувала основи ієратики та ієрогліфів. Друком у 2007 році вийшла її збірка *Ó, napkorong, ura a fénynek / Himnuszok az ókori Egyiptomból – «О, сонячний диск володар вогню»* [5].

Звідси й розпочалась детальніша дослідницько-наукова праця з вивчення єгипетського періоду Лесі Українки. У цьому їй допомагає Наталя Драгоманова Бартаї (онука Михайла Драгоманова), яка також мешкає в Будапешті. Обоє активно брали участь у різних літературних вечорах та довгі розмови проводили в невеличкому приміщенні Товариства української культури в Угорщині на вулиці Зічі, членами якого вони були. Про їхні стосунки Єва Гріґаші писала так: „...*már Leszja Ukrajinka születésnapjának első megünneplésére egy tál fánkkal érkezett*”. „*Akkor még magunk sütöttünk– főztünk – Azok az első találkozások voltak igazán családiasak...* / «Коли вперше ми відзначали день народження Лесі Українки, вона (Наталя Драгоманова Бартаї) прийшла з мискою пампушок, тоді ми ще все самі пекли-варили. Ті вечори були справді сімейними» (переклад автора) [8]. У 2002 році в Александріївській

бібліотеці за ініціативою та сприянням Єви Гріґаші встановлено меморіальний бронзовий бюст Лесі Українки (робота ужгородського скульптора Богдана Коржа).

З 2000 до 2002 року Єва Гріґаші була першим редактором, кореспондентом та перекладачем часопису «Громада». Праця в ЗМІ для неї була відомою, адже ще на Закарпатті з 1953 року вона була кореспондентом «Сільського радіо», репортером «Радіолексикону» та «Вільного радіо університету». На сторінках «Громади» вона представила ще низку художніх перекладів української класичної літератури на угорську мову, які ще до сьогодні не досліджені.

### Література:

1. Гедеш А. А. Гріґаші Єва. Енциклопедія сучасної України (електронне видання). Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: [http://esu.com.ua/search\\_articles.php?id=25791](http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25791)

2. Гріґаші (Grigassy) Єва. *Українська радянська енциклопедія*: у 12 т. / гол. ред. М. П. Бажан; редкол.: О. К. Антонов та ін. 2-ге вид. К.: Головна редакція УРЕ, 1974–1985.

3. Grigassy Éva. Asszony a tükörrel. Eger. Egri nyomda részvénytársaság, 1947.

4. Grigássy Éva emlékére. *Hromada*. Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület lapja. 2012. október – december. № 4. URL: [http://hromada.hu/2012/nom\\_120/kilato/eva.html](http://hromada.hu/2012/nom_120/kilato/eva.html)

5. Grigassy Éva. Ó, napkorong, ura a fénynek / Himnuszok az ókori Egyiptomból. Budapest: Balassi Kiadó, 2007.

6. Karig Sára (szerkesztő). *Ukrán költők antológiája*. Антологія українських поетів. Budapest – Ungvár: Magvető-Kárpáti Kiadó, 1971.

7. Karig Sára (szerkesztő). *Ukrán elbeszélők*. Budapest: Európa könyvkiadó, 1968.

8. Ploszkina V. *Ukrán jellem*. Drahomanova-Bartas Natália köszöntése. *Hromada*. Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület lapja. 2016. április – június. № 2. URL: [http://hromada.hu/2016/nom\\_134/hu/ki\\_5.html](http://hromada.hu/2016/nom_134/hu/ki_5.html)